

КОНТРОЛЬ І ВЗАЄМОКОНТРОЛЬ АНГЛІЙСЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

УДК 378.091.26:373.3/5.091.12.011.3-051:811.111

ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ ТА ВЗАЄМОКОНТРОЛЮ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У АНГЛІЙСЬКОМУ МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Стельмах Д. О.

distelmah@gmail.com

Київський національний лінгвістичний університет

Національний університет "Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка"

Дата надходження 11.03.2019. Рекомендовано до друку 12.05.2019.

Анотація. У статті досліджуються й аналізуються засоби контролю та взаємоконтролю рівня сформованості у майбутніх учителів компетентності в англійському монологічному мовленні; пропонуються їх визначення та класифікація за каналом надходження інформації на зорові, слухові й змішані. Тестові завдання визначаються як пріоритетні засоби контролю різних типів монологічних висловлювань. Розробляються основні вимоги до тестових завдань з метою контролю та взаємоконтролю рівня сформованості у майбутніх учителів компетентності в монологічному мовленні; наводяться приклади тестових завдань з кожної групи засобів.

Ключові слова: контроль, взаємоконтроль, компетентність у монологічному мовленні, засоби контролю, тестові завдання.

Stelmakh D. A. Kyiv National Linguistic University, T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Collehium"

Средства контроля и взаимоконтроля уровня сформированности компетентности будущих учителей в английской монологической речи

Аннотация. В статье исследуются и анализируются средства контроля и взаимоконтроля уровня сформированности у будущих учителей компетентности в английской монологической речи; предлагается их определение и классификация по каналу поступления информации на зрительные, слуховые и смешанные. Тестовые задания определяются как приоритетные средства контроля разных типов монологических высказываний. Разрабатываются основные требования к тестовым заданиям с целью контроля и взаимоконтроля уровня сформированности у будущих учителей компетентности в монологической речи; приведены примеры тестовых заданий из каждой группы средств.

Ключевые слова: контроль, взаимоконтроль, компетентность в монологической речи, средства контроля, тестовые задания.

Stelmakh D. Kyiv National Linguistic University, T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Collehium"

Means of assessment and peer assessment of English monologue speech competence of prospective teachers

Abstract. Introduction. Developing oral monologue speech competence is one of the goals of prospective teachers' training. Checking the level of this competence is only possible with the help of effective means of assessment. **Purpose.** The article deals with the means of assessment and peer assessment of English monologue speech competence of the prospective teachers, the definition and classification of these means and test tasks examples. **Methods.** The review of the scientific literature on the means of learning a language, test tasks for foreign language speaking assessment, demands to such tasks have been done. **Results.** The definition of the means of assessment and peer assessment of the monologue speech competence of the prospective teachers has been represented. Having analyzed different criteria of the classification of the means of learning a language,

classification of the means of assessment and peer assessment of the monologue speech competence according to the information channel into visual (verbal, demonstrative, schematic), auditive and mixed (verbal – demonstrative and audio visual) has been suggested. Test tasks have been proved as the main means of the monologue speech assessment. The demands to the test tasks from the point of view of the monologue speech competence, correspondence of the content of these tasks with the knowledge and skills of the monologue speech competence, correspondence of the test tasks with those types of monologues, spheres and topics which are in the Program for teachers, communicativeness, authenticity, motivation, correspondence of the test tasks with the type of the monologue, correspondence of the test tasks with the teaching tasks, preciseness of the test task formulation, obligatory video recording have been worked out and their examples from different groups of means have been given. **Conclusion.** Suggested test tasks can be efficiently used for checking monologue speech competence of the prospective teachers of the 1st year of studying during different types of assessment.

Key words: assessment, peer assessment, English monologue speech competence, means of assessment, test tasks.

Постановка проблеми. Одним з вагомих показників рівня сформованості комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови (ІМ) є вільне володіння монологічним мовленням (ММ). За Програмою студенти першого курсу, майбутні вчителі ІМ для компетентності в монологічному мовленні (КММ) мають досягти рівня В2 Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (ЗЄР) (Програма, с.112). Діагностувати досягнення чи недосягнення такого рівня можливо лише під час контролю. Контроль ММ у закладах вищої освіти (ЗВО), з одного боку, є традиційним, адже більшість тестів й екзаменів для майбутніх учителів містять висловлювання з певної теми, з іншого – такі монологи є заздалегідь підготовленими й не відображають реальної картини сформованості КММ. Відтак підготовка кваліфікованого педагога вимагає створення ефективної методики контролю КММ, що на практиці потребує залучення його сучасних і дієвих засобів, які уможливають якісне діагностування чи оцінювання рівня володіння студентами певним типом монологу та, за необхідності, коригування освітнього процесу. Водночас реформування вищої освіти, розроблення нових державних стандартів, упровадження рефлексивного підходу, що орієнтує викладачів на надання більшої свободи студенту, а також специфіка підготовки саме учителів ІМ, для яких уміння здійснювати контроль є професійно спрямованими, вимагають залучення також і засобів взаємоконтролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням контролю усного мовлення займалися багато науковців. Методику тестування спілкування й говоріння французькою мовою у ЗВО розробляли М. В. Мітіна й О. О. Українська. Контроль у навчанні усного спілкування англійською мовою студентів молодших курсів досліджував О. С. Парнюгін. Методику тестового контролю рівня володіння говорінням англійською як другою іноземною мовою обґрунтувала О. О. Молокович. Взаємоконтроль представлено у працях Г.Ф. Кривчикової (писемне мовлення) та Я. А. Крапчатової (компетентність в аудіюванні). Незважаючи на значну кількість досліджень контролю усного мовлення, значно менше методичних робіт присвячено засобам контролю й взаємоконтролю. Водночас науковці стверджують про необхідність використання різних засобів контролю, однак не надають їм визначення й не класифікують їх. Як засвідчує огляд вищезазначених досліджень, до сьогодні методика контролю й взаємоконтролю КММ не є представленою окремо, отже не виокремлено й не систематизовано засоби контролю й взаємоконтролю рівня її сформованості.

Метою статті є визначення, класифікація й опис тестових засобів контролю й взаємоконтролю рівня сформованості компетентності майбутніх учителів в англійському ММ.

Основні результати дослідження. Сучасні методисти визначають засоби контролю як “навчальні матеріали, що використовуються для перевірки рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності” (Ніколаєва, 2013, с. 160). Відповідно *засоби контролю й взаємоконтролю рівня сформованості КММ* трактуємо, як матеріали, використовувані для перевірки й взаємоперевірки, оцінювання й взаємооцінювання, корекції й взаємокорекції знань, навичок і вмінь, що складають КММ. Для того, щоб системно представити ці матеріали,

створимо робочу класифікацію засобів контролю й взаємоконтролю з опертям на класифікацію засобів навчання. Огляд різних класифікацій засобів навчання ІМ представлено О. В. Скальською. В основу цих класифікацій покладено такі ознаки: роль засобу навчання в освітньому процесі (основні, додаткові, допоміжні); призначення засобу навчання (для учня, для вчителя); джерела надходження інформації (аудитивні, візуальні, аудіо-візуальні); використання технічної апаратури (дидактична техніка, нетехнічні засоби навчання) (Скальська, 2012).

Застосуємо ці ознаки для класифікації засобів контролю й взаємоконтролю КММ. КММ є складним утворенням, що вимагає залучення різних органів чуттів, тому найоптимальнішим критерієм класифікації засобів контролю й взаємоконтролю вважаємо джерела надходження інформації, за яким виокремлюємо три групи: *зорові, слухові й змішані* засоби.

Наразі одним із провідних і надійних засобів контролю й взаємоконтролю є *тести*, що слугують інструментом вимірювання сформованості будь-яких компетентностей, зокрема і КММ. З-поміж багатьох визначень тесту, що даються різними дослідниками, найповнішим вважаємо визначення В. О. Коккоти, за яким “тест – це підготовлений згідно з відповідними методичними вимогами комплекс контрольних завдань, що пройшов попереднє випробовування з метою визначення якісних показників, проводиться в рівних для всіх умовах, тривалість і характер якого обумовлені об’єктивними факторами й результати якого піддаються кількісній і якісній оцінці та дають змогу встановити через мовленнєву поведінку учасників тестування рівень сформованості вмінь за допомогою спеціальної шкали за здалегідь встановленими критеріями” (Коккота, 1989, с. 8; *переклад наш*).

Мінімальною структурною одиницею тесту є тестове завдання (ТЗ). Розробляючи ТЗ для контролю й взаємоконтролю КММ, ми дотримуємось загальних методичних вимог до них й урахуємо досвід і напрацювання В. О. Коккоти, М. В. Мітіної, О. О. Молокович, Ю. І. Пасова, О. О. Української, І. А. Цатурової, А. Lazrton, Н. S. Madsen, N. Udrehill й ін. До методичних вимог належать:

- відповідність змісту ТЗ знанням, навичкам і вмінням, що входять до складу КММ;
- відповідність змісту ТЗ змісту навчання, виучуваному мовно-мовленнєвому матеріалу, тобто типи монологів, комунікативні ситуації, сфери й теми спілкування визначаються в межах Програмних вимог, а їхня складність має відповідати рівням для кожного року навчання;
- комунікативність, що передбачає використання таких ТЗ, які спонукають студентів до створення монологічних висловлювань для реалізації певної комунікативної мети;
- автентичність: ТЗ мають відображати випадки використання тестованими різних типів монологів у реальному житті;
- умотивованість, що передбачає врахування вікових інтересів тестованих, тобто ТЗ мають бути цікавими та містити конкретну мету, якої слід досягти;
- відповідність типу монологу: кожне ТЗ має бути спрямоване на перевірку конкретного типу монологу;
- відповідність ТЗ навчальним завданням: для перевірки рівня сформованості КММ бажано застосовувати такі завдання, які вже знайомі студентам і використовувались для навчання КММ, оскільки використання незнайомих ТЗ створить додаткову трудність;
- чіткість формулювання ТЗ: у ТЗ для контролю й взаємоконтролю КММ має бути чітка й лаконічна інструкція, що містить комунікативну ситуацію, вказує на послідовність дій, час виконання та орієнтує на створення конкретного типу монологу;
- відеофіксація монологічного висловлювання: особливістю перевірки КММ є значна тривалість у часі, тому викладач може попросити студентів записати свої монологи на будь-який електронний носій, а потім або надіслати їх на електронну пошту, або завантажити на навчальну платформу, де його зможуть проаналізувати та прокоментувати як студенти, надаючи свої поради та реалізуючи взаємоконтроль, так і викладач. Створювати записи монологічного

висловлювання варто і під час безпосереднього контролю й взаємоконтролю, оскільки в деяких випадках студенти можуть не погодитись зі своєю оцінкою, а тому виникає необхідність залучення до процесу перевірки третіх осіб.

Залежно від типу стимулу ТЗ може належати до *зорових, слухових* чи *змішаних* засобів контролю й взаємоконтролю КММ. У свою чергу, зорові засоби ми поділяємо на *вербальні, зображальні* й *схематичні*. Так, до *зорових вербальних* засобів контролю й взаємоконтролю монологічних висловлювань відносимо ТЗ з вербальним стимулом. Вербальним стимулом можуть слугувати проблемні ситуації, запитання, список слів, прислів'я, тексти тощо.

Тема: Family. Підтема: Family relations. Очікуваний монолог – монолог-розповідь.

Завдання-інструкція: Read the proverbs and quotes about family life. Tell your English friend about your family: members, relations. Use those proverbs which can illustrate your family life. You've got 3-4 minutes for the story. The proverbs: *The strength of the chain in its weakest link. You can do anything with children if only you play with them. Family like branches on a tree, we all grow in different directions yet our roots remain as one.* "Unknown. *"We cannot all do great things. But we can do small things with great love."* Mother Teresa

Вербальним стимулом у цьому ТЗ є ситуація та природна опора у вигляді прислів'їв чи висловлювань.

До *зорових зображальних* засобів контролю й взаємоконтролю КММ належать ТЗ з використанням невербального стимулу у вигляді картин, світлин, їх серії, репродукцій, постерів, колажів тощо. Основними перевагами використання зображень для контролю й взаємоконтролю КММ вважаємо створення монологів різних функціональних типів; спрямованість матеріалів саме на одноосібне мовлення, довільність в інтерпретації. Крім того, як зазначає О. Г. Квасова, використання зображень для контролю дає змогу перевірити вагомості для ММ вміння порівняння, протиставлення, опису, оцінювання (Квасова, 2009). Водночас, використання зорових зображальних засобів контролю й взаємоконтролю має відповідати певним вимогам, які систематизувала О. О. Українська (2009). Зображення мають бути великими за розміром; містити від 1-го до 6-ти зображень в одному ТЗ; бути чіткими й мати високу якість зображення (кольорові / чорно-білі); бути змістовними, тобто такими, що передбачають обсяг мовлення належної якості; відповідати темам і ситуаціям, зазначеним у Програмі; зображати ситуації з повсякденного сучасного життя людей, які легко впізнати; стосуватися кола інтересів тестованих та їхнього повсякденного життя; бути пронумерованими (Photo 1, Photo 2 etc.).

Тема: There's no place like home. Підтема: Houses and housing in English – speaking countries and in Ukraine. Очікуваний монолог – монолог-переконання.

Завдання – інструкція: You and your British friend are going on a holiday to Odessa. You've found a modern flat to rent, but your friend would like to rent a detached house. Show him/her the photos of the flat and try to persuade him/her that living in it has more advantages.

Photo 1

Photo 2

Photo 3

Невербальним стимулом у цьому ТЗ є фото, взяті з рекламного сайту житла (Dobovo.com (2019, May, 25). Retrieved from <https://www.dobovo.com/odessa-apartments/reef-studio-27154.html>).

Вагомою у контролі й взаємоконтролі КММ є також роль *зорових схематичних засобів*, до яких ми відносимо ТЗ з використанням символічних чи графічних зображень, наприклад схем, графіків, діаграм, карт тощо. Оскільки, як зазначає П. М. Дзюба (2014), схематична наочність передає головне в предметі чи явищі в певній логічній обробці, вважаємо, що використання таких ТЗ для контролю й взаємоконтролю КММ сприяє розвитку абстрактного мислення, вмінь узагальнення й систематизації й уможливує піднесення монологічних висловлювань на вищий (порівняно з використанням зорових зображальних засобів) рівень.

Тема: At your service. Підтема: Types of shops. Очікуваний монолог – монолог-інформування.

Завдання-інструкція: Using the chart inform your British friend about the most popular and least popular things of online shopping. Speak on the list of advantages and disadvantages of buying online. Express your preferences in online purchases.

Невербальним стимулом у цьому ТЗ є діаграма з процентним відношенням покупців, які купують онлайн у магазині, чи не надають перевагу тому чи іншому способу.

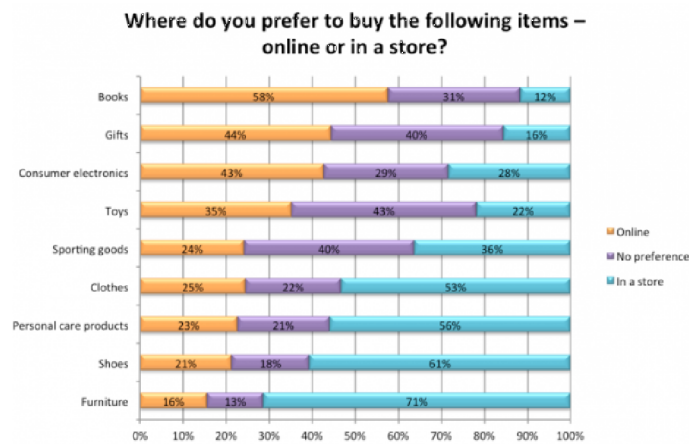

Chart 1. (Sterling, 2012)

Слухові засоби контролю й взаємоконтролю КММ значно поступаються зоровим за кількістю. Це аудіозаписи ТЗ, що здебільшого використовуються для дистанційного контролю, а також аудіофайли (подкасти, новини тощо), які слугують основою для побудови власних монологічних висловлювань.

Тема: Food and drinks. Підтема: Eating habits in Ukraine and English-speaking countries. Очікуваний монолог – монолог-опис власного досвіду з використанням інформації з подкасту.

Завдання-інструкція: Listen to the podcast (Russel, J. (2019, May 25) One in five deaths linked to unhealthy diet. Retrieved from <https://learningenglish.voanews.com/a/one-in-five-deaths-linked-to-unhealthy-diet/4863743.html>) and tell about bad eating habits. Explain what diet you prefer and whether you try to make it healthier.

До *змішаних* засобів контролю й взаємоконтролю відносимо ТЗ з вербально-зображальними чи аудіо-візуальними стимулами. Прикладами вербально-зображальних стимулів можуть бути меню ресторанів, каталоги з продукцією, рекламні проспекти тощо.

Тема: Food and drinks. Підтема: Eating habits in Ukraine and English-speaking countries. Очікуваний монолог – монолог-інформування.

Завдання-інструкція: Your British friend is interested in traditional Ukrainian dishes. Study the recipe (Proud of Ukraine: Traditional Ukrainian borscht: history, variations, recipes. Retrieved from <http://proudukraine.com/traditional-ukrainian-borscht-history-variations-recipes/>), tell about the history of the dish, how to cook it and whether you cook it in your family.

Вербально-зображальним стимулом у цьому ТЗ є рецепт приготування страви з фото.

До аудіовізуальних стимулів відносимо різноманітні відеозаписи: доповіді з цікавих і сучасних тем, уривки з фільмів, новини, прогнози погоди тощо.

Тема: Personal Identification. Підтема: Jobs and professions. Очікуваний монолог – монолог звернення до аудиторії.

Завдання – інструкція: You are at the international conference. Watch the interview about modern challenges which a teacher can face. Complete it with your ideas. Make a report about main difficulties of a modern English language teacher. You've got 3-5 minutes for your speech.

Аудіо-візуальним стимулом у цьому ТЗ є інтерв'ю з Девідом Крістлом “Найбільші виклики сучасного вчителя” (Kristal, 2013).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, успішна реалізація контрольних заходів у ВЗО залежить від сучасних і дієвих засобів контролю й взаємоконтролю, основними з яких є тестові завдання. В цьому дослідженні ми здійснили спробу дати визначення засобам контролю й взаємоконтролю КММ і класифікувати тестові засоби контролю й взаємоконтролю КММ за каналом надходження інформації. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у добиранні методів і розробленні завдань для контролю й взаємоконтролю КММ, визначенні критеріїв окремих типів монологів і створенні критеріальних шкал їх оцінювання.

ЛІТЕРАТУРА

- Квасова, О. (2009). *Основи тестування іношомовних навичок і вмінь*. Київ: Ленвіт.
- Коккота, В. А. (1989). *Лингводидактическое тестирование*. Москва : Высшая школа.
- Ніколаєва, С. (2013). *Контроль у навчанні іноземних мов і культур: Засоби контролю*.
- В С. Ніколаєва (Ред.), *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика* (сс. 154 – 169). Київ: Ленвіт.
- Ніколаєва, С., Соловей, М. (Ред.) (2001). *Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання)*. Київ: British Council.
- Скальська, О. (2012). Загальнодидактичний аспект проблеми теорії засобів навчання у педагогічних дослідженнях. *Педагогічний дискурс*, 11, 289 – 294.
- Українська, О. (2009). *Методика тестування рівня сформованості мовленнєвої компетенції майбутніх викладачів у говорінні французькою мовою*. (Дис. канд. пед. наук). Київський національний лінгвістичний університет, Київ.
- Dobovo.com (2019, May, 25). Retrieved from <https://www.dobovo.com/odessa-apartments/reef-studio-27154.html>.
- Kristal, D. (2013). *The biggest challenges for teachers*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=ItODnX5geCM>
- Proud of Ukraine: Traditional Ukrainian borscht: history, variations, recipes*. Retrieved from <http://proudukraine.com/traditional-ukrainian-borscht-history-variations-recipes/>
- Russel, J. (2019, May 25). *One in five deaths linked to unhealthy diet*. Retrieved from <https://learningenglish.voanews.com/a/one-in-five-deaths-linked-to-unhealthy-diet/4863743.html>
- Sterling, J. (2012). *Survey: 91 percent have gone into stores because of online promotion*. Retrieved from <https://marketingland.com/survey-91-percent-have-gone-into-stores-because-of-online-promotion-28796>

REFERENCES

- Kokkota, V. A. (1989) *Lingvodidakticheskoe testirovanie*. Moskva : Vysshaya shkola.
- Kvasova, O. (2009) *Osnovy testuvannya inshomovnyh navychok i vmin'*. Kyiv: Lenvit.
- Nikolayeva, S., Solovey, M. (Red.) (2001). *Programa z angliyskoyi movi dlya universitetiv / institutiv (p'yatirichniy kurs navchannya)*. Kyiv: British Council.

- Nikolayeva, S.(2013) Kontrol' u navchanni inozemnykh mov I kul'tur: Zasoby kontrolyu. S. Nikolajeva (Red.). (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka*. Kyjiv: Lenvit.
- Skalska, O. (2012) *Zagalnodidaktichnuy aspekt problemy teorii zasobiv navchannya u pedagogichnih doslidzhennyah*. *Pedagogichnyy diskurs*, 11, 289 – 294.
- Ukrajins'ka, O. (2009). *Metodyka testuvannya rivnya sformovanosti movlenjevoji kompetensiji majbutnikh vykladachiv u govorinni frantsuz'koyu movoyu*. (Dys. kand. ped. nauk). Kyjiv's'kyj natsional'nyj lingvistychnyj universytet, Kyjiv.
- Dobovo.com. (2019, May, 25). Retrieved from <https://www.dobovo.com/odessa-apartments/reef-studio-27154.html>.
- Kristal, D. (2013) The biggest challenges for teachers. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=ItODnX5geCM>
- Proud of Ukraine: Traditional Ukrainian borscht: history, variations, recipes. Retrieved from <http://proudukraine.com/traditional-ukrainian-borscht-history-variations-recipes/>
- Russel, J. (2019, May 25) One in five deaths linked to unhealthy diet. Retrieved from <https://learningenglish.voanews.com/a/one-in-five-deaths-linked-to-unhealthy-diet/4863743.html>
- Sterling, J. (2012) Survey: 91 percent have gone into stores because of online promotion. Retrieved from <https://marketingland.com/survey-91-percent-have-gone-into-stores-because-of-online-promotion-28796>